

skušnjah in po marljivi pripravi v tujini dobro čutil, da je edini izhod iz češke glasbene malosti ustvaritev češke spevoigre. In tako se je ta izvrstni harmonik, čigar harmonično invencijo je občudoval sam Liszt, docela posvetil dramatični glasbi, v kateri je ustvaril dela stalne vrednosti, ker je razen harmonika bil tudi resen dramatik. Ta dramatičnost je ležala že v njegovi strastni naravi; v njem burí že kri modernega življenja. Svoje umevanje življenja, njegovega veselja in bolesti izraža na svoj način z godbo. V tem pa tiči skladnost njegove glasbe z resničnim življenjem; zato si je tudi moral misliti opero kot do globin preživljeno, t. j. dramatično delo. Kakor je že pred tem v svojih simfonijah in klavirskih kompozicijah ustvarjal življenje, tako ga je ustvarjal tudi na odru, v operi. In tako je ta programski umetnik ustvaril prvo češko opero, ki je še dandanes ponos svetske glasbene literature.

Smetana je do poslednje točke izvršil svoj cilj, ki ga je določil češki glasbeni umetnosti; na podlagi svetovne umetnosti ji je vtisnil resen češki značaj, povzdignil jo do svetovnega viška in zgradil čvrst temelj za njen nadaljnji razvoj. In v tem baš obstoja njegovo narodno in kulturno dejstvo.

Cvetko Golar / Svetnik

I.

Glas velikega zvona šentjakebske cerkve je utihnil, temni odmevi so trepetali po večerni pokrajini in se gubili nad travniki in lesovi v daljnem tihem obzorju. Bila je molitev na čast svetemu Florijanu, in trije kmetje so odkriti in sklonjeni počasi korakali med zorečim žitom proti vasi. Gorka poletna sapa je šumela po visoki rži, trudno se je pregibalo latje in dolgo klasje se je sklanjalo v hrepenenju po srpu in ženjici.

«To pa še zmeraj pravim, da ga ni močnejšega od svetega Ferjana, mojega patrona.»

Kmet, ki je izpregovoril te besede, se je pokrtil in pokrižal. Bil je majhne postave in čudno okorno je prestavljal noge. Ker ni dobil odgovora in se mu je celo zdelo, da se je njegov sosed nasmehnil, je nadaljeval:

«Ni ga, pa ga ni! Zakaj moja misel je taka, da je dober svetnik tudi nekaj vreden.» In glava se mu je potresla.

Bajtar Ferjan je pogledal po polju, po klasju in detelji, kamor je padala tiha temina in jo ovijala v svojo hladno, tiho tenčico. In zasvetilo se mu je v očeh, kakor da se je utrnila v njih iskra. Molče sta šla poleg njega oba soseda, zato je povzel iznova besedo:

«Tako ti rečem, Bilban, dober kmet si, jaz pa sem bajtar, pa le ne grem menjat s teboj, zakaj dober svetnik je čez vse.»

«Je že, če je!»

Trdo je izpregovoril Bilban in uporno in trmoglavo je gledal predse. Bil je dolg in suh kmet, levo nogo je vlekel trdo za seboj in se mu ni ganila v kolenu.

«Tvoj patron ni dosti prida! Saj veš, da mi je pred mesecem pogorel hlev, pa še z mezincem ni ganil!»

Umolknil je in spet zamišljen korakal med sosedoma. Tretji kmet, ki se mu je reklo Omejec, je tehtno in počasi takole dejal:

«Jaz tudi pravim, da sveti Ferjan ni posebno vnet za kmeta, saj smo videli tisto leto, ko je gorelo na Godešču. Nič ni hotel pomagati, čeprav je bil takšen vek, da se je moralo slišati v nebesa.»

«Omejec, le nikar ne govori čez mojega svetnika. Tvoja hiša je s slamo krita, in zmeraj je boljše, če sta prijatelja.» In glava mu je šla od leve na desno.

«Saj mu nočem nič hudega. Ampak kmečki svetnik je Izidorjus, ki je ovčice pasel, preden je stopil v žolnirski stan.»

«To je pa res,» je rekel Bilban in z obema rokama je potrdil. «Izidorjus je naš, saj ga imam doma na podobi. Na vozari, konec njive kleči in moli, dva angelca pa orjeta zanj.»

Prišli so možje do poljskega kolovoza, kjer je rastla košata lesnika. Ustavili so se in se zamislili.

«Pa le ne dam svojega patrona. Recite, kar hočete, kadar bo rdeč petelin skakal po vaših strehah, boste pa drugače peli.» Raztogotil se je in nič več se mu ni tresla glava.

«E, sta že pogorela, ti in tvoj patron,» je dejal veselo in samozavestno Bilban. Kar smejalo se mu je v srcu, da je ponižal soseda in njegovega patrona.

«Sveti Izidorjus je za nas! Lepo je žvižgal in še lepše pel, kot se poje v pesmi. Kar vidim ga, kako je sejal po naših njivah. Zlat venec mu je sijal okoli glave in irhaste hlače je nosil.»

«Kar tiho bodi! Ako nimaš za mojega svetnika lepe besede, pa tudi drugim nikar ne kadi!»

«Zakaj bi ne govoril resnice! Izidorjus je bil kmet, Ferjan je bil pa vojščak! Saj ga imajo takšnega na podobah. Srebrne škornje ima in zlate hlače in ves je ničemuren.»

Bilban si je zadovoljno pomel roke, ker se je spomnil tega, kar je bil slišal s prižnice in videl na znamenju sredi vasi.

«Ne boš tako govoril, ako sva soseda. Nazadnje bo svetnik še name hud, ker ga nisem zagovarjal.»

«Kaj se boš repenčil! Jaz tudi tako mislim,» se je oglasil Omejec. Težko je govoril in počasi in nerodno so mu prihajale besede iz ust.

«Jaz le mislim, da Ferjan, ki je bil vojščak, nima več prave veljave v nebesih, zato tako malo ali nič ne zaleže njegova beseda. Zmeraj se sliši o velikih ognjih, pa še nikoli niso videli Ferjanove golide v oblakih, iz katere bi se vlivala voda na goreče strehe ali pa v usta rdečemu petelinu.»

«Bilban, še eno takšno!»

Ferjan ga je grozeče pogledal in je stisnil pest.

«Jaz govorim, kar hočem. Pridi gledat moje pogorišče, potem pa poj hvalo! Da si na mojem mestu, bi ne govoril tako. Veljave nima, pa je! Saj vemo, kakšni so vojščaki! Dekleta zapeljujejo, v nebesih je pač več sto korov čistih devic.»

«Tako, tako! Sama sveta Uršula jih ima več kompanij.»

Kmet Omejec je bil zmeraj bolj na Bilbanovi strani, ker je dobil večkrat vola na posodo od njega, ali mu je izoral konec njive s svojimi konji, ker je njegov otrok služil za pastirja pri bogatem kmetu.

«Bilban, še eno takšno,» se je razvnel iznova Ferjan in je nameril pest proti sosedu.

«Nikar, nikar! Ubog bajtar si in še neumen povrhu. Kar priznaj, da sta ti in tvoj patron vredna drug drugega. Čisto gotovo se jim je moral zameriti v nebesih, drugače si ne morem misliti, zakaj bi mu bili vzeli vso moč.»

«Saj mu je tudi niso, da veš, Bilban! Vsak večer zapoje veliki zvon v Loki, kot grom zabučí in od vseh strani se mu oglase svetniki po cerkvah. In vse to je na čast mojemu patronu. In vse to, misliš, da je prazen nič!»

Zmeraj bolj zavzeto je govoril Ferjan in glas se mu je tresel in jezno je suval in mahal z rokami.

«Pa le ni! Reci, kar češ! Še svetemu Štefanu ne seže do ramen. To je tudi dober svetnik.»

«Naj le bo, a moj svetnik je nad vse! Vidva se lahko skrijeta s svojimi patroni. Bilban, ti imaš Tomaža, pa si res cel neverjeten Tomaž.»

«Naj le bom! Ali rekel sem o svetem Štefanu, ki je za živino, da je hudo dober. Tisto leto mi je obolel konj, lisec, in komaj

sem dal za mašo na Sori, kjer ga imajo v velikem oltarju, mu je odleglo.»

«Tudi jaz pravim, da je sorški Štefan močan svetnik. Vsako leto na Štefanovo nesem košuto ali sivca okoli oltarja. In še zmeraj sem imel srečo pri živini.»

Omejec, ki je to povedal, je bil majhen kmet. Troje živinice je imel in zato se je tako vneto potegnil za svojega prijatelja.

«Pa le ne dam, da bi kdo govoril zoper mojega patrona. Odrezal bom leskovko in vaju namlatil. Govorita kot očita nejevernika in vendar je moj svetnik tisti, ki nas varuje časnega in večnega ognja, in h kateremu molimo vsak večer.»

«Ne bo dal,» je neusmiljeno izpregovoril Bilban. «Ne bo dal! Nikar ne kliči volka, Ferjan, saj veš, da potlej rad pride, in jaz držim cepec v rokah.»

«Le nikar se ne daj,» je hrabro izpregovoril Omejec. «Le nikar se ne dajva, saj je pravica na najini strani, in Štefan je velik svetnik. Kamenjali so ga in zato je postavljen v veliki oltar farne cerkve. Tudi pesem poje o njem.»

In kmet je povzdignil glavo, z desnico je zamahoval in s pobožnim in skrušenim glasom je začel peti:

«Sveti Štefan, naš patron,
za eno gnado prosil bom —
ti si naš prvi maternik bil,
zato bom tebe dan's častil.»

Njegov glas je zamrl v lahni sapi, ki je šumela in brodila po žitu. Kadar je potegnil veter od strani, se je zaslišal šum reke, ki se je pretakala med prodom in vrbjem.

«Kaj boš prepeval o tistem Štefanu! Ko so še živeli naša mati, nam je poginila breza kljub temu, da sem nesel okoli oltarja vsako leto kravico iz voska.»

«Bajtar, tiho! Kaj boš pogreval stare stvari, ki več res niso! Kmečki svetnik je Izidorjus.» In Bilban je udaril s cepcem ob tla.

«Seveda! Žvižgal je, orati pa mu ni dišalo, saj si dejal, da so angelci delali namesto njega.»

«Ti pa še orati ne znaš, zato kar molči!»

«Pa tudi svetega Štefana pusti pri miru!» se je razjezil Omejec. Zakričal je in z vzdignjeno pestjo je planil proti sosedu, ki se je naglo skril za lesniko.

«Vidva sta tolovaja in nejevernika, ne pa kristjana! Še hiše vama bodo zgorele, in z nebes bo prišel ogenj, saj veš, Bilban, kako je to, kadar udari strela v hlev.»

«Ti mi na vse zadnje to privoščiš, čakaj, čakaj!»

In kmet Bilban je planil s cepcem proti sosеду, jezno je zamahnil in hudo bi bil udaril ubogega Ferjana, da se ni naglo umaknil.

«Le daj ga, ne bo govoril zoper naše kmečke svetnike, ki so bili kamenjani in so ovčice pasli.»

«Saj bi ga, veš, krepko bi te opalil, pa saj se mi smiliš. Ali ne vidiš, da si prismuknjen?»

«Ti boš govoril o meni? Še na pomoč boš klical naju s svetnikom, ali ne vem, ako te uslišiva. Omejec, ti pa kar izgini v svoje duplo in bodi lepo ponižen, zakaj jaz imam dolgo roko!»

«Ti boš nama grozil, pojdi, da se ne seznaniš z mojo pestjo!»

«Saj vem, da si malhar in da imaš med cigani brate.»

«Zmagali smo pa le mi, Izidorjus in Štefan. Tvoj svetnik je pa pogorel, četudi ima zlato golido, kakor si rekel.»

«Ima jo, ima, ali ne zate! Ne samo hlev, tudi hiša ti bo zgorela in vezani kozelc.»

«Kaj si dejal? Z ognjem mi žugaš? Čakaj!» In Bilban je skočil iznova po kolovozu, vzdignil je krepelec in udaril soseda.

«Joj!»

Dasi udarec ni bil hud in je priletel kmetu na pleča, se je vendar na vso moč zadržal, vzdignil roke proti nebu in začel sopihati proti vasi pod bregom, ki se je vzdigal poleg njiv, ovitih s temnim somrakom. Nekje iz pšenice se je oglasila prepelica z jeznim klikom in utihnila.

«Gorjega se vama, malharja! Moj svetnik, ali si videl, kaj delajo z nama? Kar povezni golido, kadar bo ogenj v vasi!»

«Za njim, mahni ga,» je zavpil Omejec in hotel skočiti za bežečim kmetom.

«Pusti ga, saj vidiš, da je zmešan,» je dejal Bilban pomilovalno.

«Moj svetnik, ti meni pomagaj! Maščuj me, tudi sebe maščuj, da bodo vsi poznali tvojo moč.»

Nad vasjo je dihal nedeljski večer, po maši in pridigi okrepčana in potolažena srenja je šla k počitku, in okna so ugašala. Jablane so šumljale v lahni sapi, ki je vela iz lesa in gozdnih grap.

Ferjan je odpahnil duri v svojo bajto in planil pred hčerici in ženo.

«Luč, Neža, večerjo! Marjanica, pripravi sel!»

Truden in zasopel se je zgrudil na klop, težko je dihal in znoj si je brisal s čela.

«Kaj pa je, oča, ali ne greste spat?»

«Pusti dedca, kar za peč naj se spravi,» je rekla žena. Bila je že velih lic in drobne postave.

«Ne bo šlo, ne bo šlo, Neža! Marjanica, in tudi ti, Katrica, obe se pripravita!»

Še je sedel na klopi in, ko je zmolil očenaš, je izpregovoril:

«Mojemu svetniku moramo dati čast. Razžaljen je, rekli so, da ima Izidorjus zlato luno okoli glave in ovčice pase nad Jelesnovim studenčkom in njivo orje v Breznici. Moj svetnik pa je bil vojščak in nosi srebrne čevlje in zlat klobuk in device zapeljuje v nebesih. Zato nima veljave in nič več ne dajo na njegove besede. Bilban je to rekel, Omejec pa je kimal z glavo. Zato počastimo mojega svetnika.»

Veselo in hudomušno se je zasmejala mala Marjanica in je stopila k očetu:

«Ali ste ga, oča Ferjan? Pri Strugarju? Ali je Čikla dala zanj? Pelinovec vam tekne,» je dejala hudomušno in ustnice je krožila in priklanjala se je in stopicala po hiši.

«Ali je res, očka? S pelinovcem ste pili bratovščino?» je dejala mlajša Katrica.

«Pustita ga, saj niti ne ve, kje je, jutri se bo že iztreznil.»

Grdo je gledala mati in trde so bile njene besede, ko je odhajala v vežo, kamor je nesla prazno skledo.

«Saj ni res, dekleti! Ne s Čiklo in Strugarjem, o mojem svetniku smo govorili. Vojščak je bil in rad je gledal za mladimi ženskami. Zato mu bomo nocej pripravili posebno čast in veselje. Kar objemita se, zaplesali bosta, in jaz bom zažvižgal.»

Zasmejala sta se deklici, vsi poskočni in razposajeni, ter se prijeli za roke. Kri jima je gorela z nedolžnih lic in obe sta imeli morda dvajset let. Zavrteli sta se in rožasti krilci sta zatrepetali okoli drobnih teles.

«La-la, hop, la-la, hop!»

Oča Ferjan je tleskal z rokami, razširil je usta, da so se mu policih razpele tenke mrežice, ter zadovoljno gledal dekleti, ki sta rajali po sobi.

«Le naglo, Marjanica, lepo se objemita; poskoči, Katrica, da bo videl svetnik tvoje gležnje in okrogla meča. Veselo jo zaraj sajta, da bo sfrčala kiklica. Le naprej, še bolj hitro, zdaj zažvižgam v dva cepa.»

In oča Ferjan je nabral in stisnil ustnice. Še bolj sta se zasmejala deklici, vesel krik je letel skozi ušesa, in prah se je vzdignil

od razpokanih tal. Bose nožice so cepetale, in šlo je v dir naokoli, da se je prevrnil stol, verižica pri stenski uri se je majala od sape, ki je pihala od mladih plesalk. Klicali sta oči, ki je sedel pod oknom in ju gledal svetel v oči in lica.

«Le še, le še, dekleti! Moj svetnik mora videti, da ga imamo radi. Le pokažite se, Marjanica; le privzdiguj kiklico, la-la, hop, la-la, hop!»

«La-la-la-la, la-la-la-la,» sta peli deklici in skakali.

«No, Marjanica, oddahni se malo; postoj, Katrica, drugače se še svetniku zvrtil v glavi. Medtem stopim po hruševo pero, tudi na tisto bom eno zapiskal, še bolj veselo, še bolj poskočno, da bodo tudi v nebesih zarajali. Saj gori so cele trume izvoljenih devic, ki so tudi rade vesele!»

Smeh in šum sta privabila v hišo mater, ki je preplašena in v skrbeh obstala na pragu v trenutku, ko sta bili hčeri v diru in petju.

«Križani čas božji, kaj si je pa izmislil stari! Ali je ob pamet, in še punici sta zdivjali. Dajte mir, saj bo šla bajta narazen.»

«Ti, ki ne veš drugega kakor zadirati se, bodi tiho! Zdaj častimo mojega svetnika, ki je vojščak in ki ima gotovo rad vesele ljudi.»

«Ali se ne bojiš časnega in večnega ognja, da tako žališ svojega patrona in pohujšuješ dekleti!»

«Ti ne poznaš mojega svetnika in ne veš, kaj ima rad. Bilban je dejal, da se razveseljuje v nebesih z devicami, da ima srebrne škornje, ki cingljajo, kadar udari s petami.»

Žena ni poslušala moža, ki je na tak način dajal čast svojemu patronu, ugasnila je luč in potegnila hčeri, vsi zasopli in nasmejani, s seboj.

Trudna in črna noč je zagrnila vas in vrtove. Za pečjo je ležal Ferjan znak na kamnitem zglavju, roke je imel sklenjene na prsih, dihal je mirno in veder smeh mu je plaval na obličju. V oblakih je stal njegov patron s čelado na glavi in z rdečim plaščem na ramenih, ki je vihral široko okoli njega. V levici je držal rdeče bandero, srajca je bila modra in iz golide v njegovi desni roki so se vlivali curki na gorečo hišo.

«Moj svetnik, o moj lepi svetnik, bodi zahvaljen,» je v sanjah jecljal Ferjan, zakaj hiša, iz katere so švigali plameni v podobi rdečih petelinjih grebenov, je bila njegova.

(Konec prihodnjič.)

Cvetko Golar / Svetnik

(Konec)

II.

Zbudilo ga je grmenje, ki je streslo hišo, da so zapela okna in so zaječale lesene stene. Izpregledal je in vprav takrat je zasijala vsa vas in zableščalo se mu je. Ostra svetloba mu je udarila v oči, da ga je skoraj zaskelelo in je moral zamižati. Ko je zopet odprl oči, je iznova zagrmelo, mogočno donenje je bučalo nad vasjo, kakor da bi dramil ognjeni svetnik zaspane gospodarje. Popolnoma se je prebudil ubogi kajžar in hipoma mu je vstala v srcu prijetna misel, in zadovoljno se je spomnil svojih sosedov: Njegov svetnik je prišel nad vas, da maščuje zamero, ki so mu jo včeraj prizadeli. Zopet je žareč blisk raztrgal temo, potresla se je zemlja in odmevale so gore. Kakor bi se lomile skale in odpirala brezna, tako veličastno bučanje je šlo iz oblakov.

«Bilban, zdajle se pa kar pomeni z mojim svetnikom, ki ga tako poznaš. Reci mu, da nima nič veljave, ali nocoj so drugačne tvoje molitvice. Križaš se in se bojiš za svoje skednje in kozelce.»

Prijetno mu je delo to premišljevanje, in gorko se je zaviil v odejo. Niti na misel mu ni prišlo, da bi se tudi njemu lahko užgala streha nad glavo, in da bi njegov svetnik utegnil prezreti njegovo čaščenje. Domislil se je sinočnjega dogodka med njivami, in oddahnil si je, tako dobro mu je del zagovor, s katerim je branil svetnika. Zopet mu je blisk vzel pogled, zapele so šipe, zaškripal je strop.

«Le dajte, naj trepetajo kmetje! Nama pa se ne more nič zgoditi, ali ne, moj svetnik? Naj vidi Omejec, kam sega tvoja moč! Zažgi mu streho in odloži golido!»

Zagledal je svoji hčerki, kakor sta sinoči plesali: Veselih obrazkov s smehom in petjem sta se vrtili pred njim, krilci sta se vili okrog otroških teles, in veter se je delal po hiši. Tudi sebe je slišal, ko je žvižgljal okrogle in piskal na pero. In dobro mu je delo, da je tako počastil svetnika.

«Le udarite, oblaki, vsekaj strela! Bilban, da boš pomnil, kdaj si govoril zoper mojega svetnika.»

Velik sijaj je objel vso vaš, skozi okno je videl zlate strehe, in cerkveni zvonik z jabolkom in križem se je bliskal pred njim. Vršale so slive in češnje okrog koč, curki so šumeli po slamnati strehi, zamajali so se podboji in duri so se odprle. Zmešalo se mu je in menil je, da je prišel k njemu v goste svetnik. Vzdignil

se je in pogledal in v žarečem odsevu je videl svojo ženo osrebrano in nagi hčerki. Tresli so se in jokali.

«Joj, zdaj vidiš, kako se maščuje tvoj svetnik! Ne boš se norčeval iz njega, vstani, pokleknimo in na golih kolenih prosimo odpuščanja!»

«Nikar, Neža, vsa vas bo zgorela, ali naša hiša ostane, ker je moj patron nad vse, in on noče, da bi bil osramočen tisti, ki vanj zaupa.»

In pokleknili so in sklenili roke. Ob zori so utihnili oblaki, zarosil je pohleven dež, in lepa mavrica se je spela od jutra proti večeru.

* * *

Tesarji so legli in se odkrili. Košat oreh je šumel nad njimi, in po strehi Bilbanove hiše so se priklanjali golobje.

«No, možje, pa smo končali,» je dejal zadovoljno gospodar. «Nisem mislil, da bomo že gotovi.»

Možje so si odrezali kruha in si natočili kozarce. Dišeča senca je soplala nad njimi, in od bližnjega potoka, ki je skakljal iz gozdne grape, je prihajal lahen veter.

In Bilban je dejal:

«Res se ne ve, kdaj pride nesreča! Greš spat, zagrmi in po tvojem hlevu skače rdeči petelin. Naj bo, mislim, da sem za nekaj let dober.»

«Drugič se te bo ognila strela, saj nisi sam v soseski,» ga je potolažil Lovrenc, ki mu je pomagal pri zidanju. «Še vesel si lahko, hlev je bil star, zdaj imaš pa novega.»

«Da vam rečem, sosedje, v resnici sem zadovoljen. In prijatelji smo, vsi ste mi pomagali, ta z delom, oni s smreko. Ne bom pozabil, kadar obišče nesreča vas, se zanesite name!»

In možje so pili.

«Bilban, enega smo pa le pogrešali,» je omenil sosed Omejec. «Ferjana pa nisem videl pri tebi. Vse sem videl, njega pa ne.»

«Saj ga tudi ni bilo,» je pomislil Bilban. «Pa je tudi vseeno, o saj se bomo še videli.»

«Na, kar poglej ga, saj je blizu,» je pristavil tesar, ki je slonel ob orehu.

Res, mimo je prihajal Ferjan. Rjuho snopja si je navalil na pleča in je težko korakal mimo novega hleva.

«He, odloži pa prisedi!» ga je poklical Bilban. «Je že res, da se nisi posebno izkazal na mojem pogorišču, tudi tisto nedeljo zvečer nisi imel lepih besed zame. Pa le stopi k nam, vesel sem in tudi tebi bo kozarček dobro storil.»

Lovrenc mu je pomagal odložiti breme, in ko si je obrisal pot s čela, je dejal upehani prišlec:

«Je že res, da ti jaz nisem utegnil pomagati, zato pa ti je moj patron. Njemu se imaš zahvaliti, da ti ni zgorela hiša, njemu se imaš zahvaliti, da ti niso zgoreli skednji.»

In Ferjan je izpil kozarček.

«Sta že spet skupaj, ti in tvoj svetnik, zadnjič sta me v resnici raztogotila.»

«Sosed, bodi dober z menoj in z njim, ki stoji na oblakih in ima čez ogenj oblast.»

«Ničesar mu nisem žalega storil, pa me je tako udaril. Pa le pij, mogoče mi drugič zavoljo tebe prizanese.»

In Ferjan je izpil kozarček.

«Le zaupaj vanj, zakaj moja misel je taka, da je dober svetnik čez vse.»

«Ali ti hudo zaupaš?» se je posmejal Bilban in mu je zopet natočil kozarček.

«Pravim, da zaupam, in zato še nikoli nisem pogorel in tudi ne bom, ker je moj patron.»

«Ha-ha,» se je zaničljivo nasmehnil Bilban. «Ha-ha, star si že in tako otročji.»

«Zakaj, te vprašam. Zakaj? Ne morem pogoreti, ne bom pogorel!»

In Ferjan je stresel z glavo in pesti je stisnil. Žitne rese in zlomljeno klasje je padlo z njegovega klobuka.

«Tvoj svetnik ni dosti prida! Jaz sem pogorel in tudi ti še boš!» Kmet je bil trdovraten in se ni dal ugnati bajtarju.

«O, dober svetnik je veliko vreden —»

«I, dober svetnik! Ali tvoj svetnik ni dober!»

«Dober je, dober!»

«Ni, pravim, da ni!»

«Ali zaupaš vanj?»

«Bolj kot v vse druge!»

«Ali je res, Ferjan?»

«Tako je res, kot sem tukaj!»

«No, pa pojdi in zažgi!»

«Kje?»

«Svojo bajto zažgi!»

Nekoliko osupel je bil sprva Ferjan, ker tega ni pričakoval, a takoj je bil zopet miren. Tesarji so se grohotali:

«Ha-ha, zdaj si v zagati! Ne zaupaš svojemu patronu!»

«Zaupam!»

«Pij rajši, izpij,» in Bilban mu je ponudil kozarec. «Saj sem dejal, da tvoj svetnik nima veljave, še ti mu je ne prisodiš.»

«Moj svetnik ima več veljave kakor sto Izidorjusev!»

«Zakaj se pa bojiš? Saj ti bo svetnik pogasil!»

«Kdo se boji?» je planil Ferjan in vrgel prazen kozarec v travo. «Kdo se boji? Moj svetnik me dobro pozna in zato me bo obvaroval časnega in večnega ognja. Ti boš pa gorel, Bilban!»

«Pa pojdi in zažgi!»

Bajtar si je popravil klobuk in je omahnil po poti. Ves se je zgrudil vase in s koščenimi prsti se je grabil po obrazu, kakor bi nekaj težko premišljeval ali se pripravljaj na veliko delo. Včasih je postal, vzdignil je roke, ko pa je zaslišal za seboj grohot pijanih tesarjev, je skočil in se je izgubil za širokim skednjem.

«Dobro si mu jo podkuril, Bilban,» je dejal Omejec, «ne bo se več kregal z nami in ponašal. Saj je bil ošaben na svojega svetnika in govoril je, kot bi imel desno nogo v čevlju, levo pa v kožuho.»

Zasmejali so se možje in so vstali. Mlajši tesar se je v razposajenosti prijel za orehovo vejo in se zagugal po zraku. Ko je visel tako, se je nenadoma spustil in kriknil z zavzetim glasom:

«Gori!»

Skočili so in se zagnali proti skednju, za katerim se je vzdigal gost dim.

«Ferjan je zažgal svojo bajto!»

Bilban je bil med prvimi, ki je prisopel k ognju. Na dveh straneh se je oprijemal plamen strehe, gorelo je v veži, kjer so bila naložena drva, in ob steni. Tam je bila spravljena stelja in velik ogenj je bruhal naravnost proti prepereli, razsušeni strehi. In spredaj je stal Ferjan.

«O, moj svetnik, pokaži svojo moč! Kar imaš vode v svoji sveti golidi, vso izlij na mojo hišico, ki je tudi tvoja. O, moj svetnik!»

«Kaj buliš in vpiješ! Star si kot greh, pa tako nor! Gasit pojdi, zakaj si zažgal?»

«Zato, ker bo pogasil sveti Ferjan!»

Sosedje so videli, da je nevarnost velika za njihove hiše. Mahoma jih je bilo vse črno okoli požara. V škafih in čebrih so vlačili vodo iz potoka in vodnjakov, naslonili so lestve in gasili, z jakci so razdrli streho in mokre rjuhe so pregrinjali na svoje hleve in pode.

«Ali ti ne boš gasil, požigalec,» je zavpil sosedi in je sunil Ferjana.

Karlo Kocjančič: Pogledi

«Zame gasi moj svetnik. Visoko, visoko stoji in zlati curki lijejo iz oblakov.»

«Ali si znorel?»

«Ne, ne, le hudoben je! Daj mu čeber v roke, naj ga nese v ogenj!»

Siloma so ga tirali k pogorišču, vzdignili so ga na lestvico, in star kmet je zamahnil s palico nad njim.

«Gasi, sam si zažgal!»

«Buti ga!»

«Moj svetnik, poglej, kaj delajo z menoj, ki sem te častil in molil. Ne daj, da bi se zgledovali nejeverniki nad nama, zažgi jim hiše, naj gore, ker te nočejo poznati.»

Takrat ga je zadel na glavo rob okovanega škafa, ki ga je držala nad njim huda kmetica, in bajtar Ferjan je omahnil z lestvice med goreče hlode.

«Pomagaj, moj svetnik!»

Zaslišal je jok poleg sebe in zagledal je svojo ženo, ki se je sklanjala nad njim.

«Pusti ga, sam je to hotel!»

«Katica, pomagaj očetu, Marjanica, oblij z vodo očeta po obrazu!»

Še se je kadilo pogorišče in sam svoj požigalec je ležal v senci košate češnje. Od bolečin je drhtel, zatisnil je oči in tedaj je zagledal visoko v srebrnih oblakih svojega patrona. Smehljal se mu je, rdeče bandero je držal v levici, in z desnico je gasil njegovo hišo.

«Pogasi tudi moje rane in bolečine, o moj svetnik!»

Do se pridruži jefer (Golar) svojega žepnika zaničevaj Veljavnost

Karlo Kocjančič / Pogledi

Nad mano zvezdnato nebo.

Zdi se mi, da gledam v mesečni noči zasanjano jezero, ko se je sprožil med ločjem hripavi krik divje gosi.

Zajčki-žarki plaho bežijo preko nenadoma vznemirjene gladine:

Orion, Mali in Veliki voz, Kasiopeja, pramegle, solnca in pre-mičnice, Mali in Veliki pes, Arkturus, kometi potepuhi na tri sto bilijonov kilometrskih cestah sveta, prstan na roki vesoljnosti — Rimska cesta, zvezda Severnica, meteori...

Zdi se mi tudi, da gledam v lijak proti zemlji obrnjene orjaške trombe, skozi katero bučijo mistični zvoki v duše iz onostranosti.

Gledam in premišlujem.

*Premišlujem, a pamet se mi ne
dostane.*